

G. H. num. 22.

Q. D. B. V.

DE

CAVSSIS VIM ET
AVCTORITATEM LEGVM
MINVENTIBVS

PRAESIDE

D. GEORGIO STEPHANO
WIESANDIO

PROFESSORE INSTITVTIONVM ORDINARIO CVRIAE
PROVINCIALIS SCABINATVS ATQVE COLLEGIO
IVRECONSVLTORVM ASSESSORE ORDINARIO

DIE XIV. APRIL. A. R. S. CIOIOCCCLXXVIII.

H. L. Q. S.

PVBLCICE DISCEPTATVRVS EST

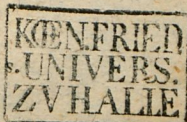
AVCTOR

ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS,

KEMBERGA - SAXO.

VITEBERGAE

EXCUDIT ADAMUS CHRISTIANUS CHARISIUS.

O. M. L. A.

CAUSIS VIM ET

AVERTORUM ET M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

D. GEORGIO M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

PROFESSORE M. M. M. M.

PROFESSORIS M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

M. M. M. M. M. M.

ILLVSTRISSIMO

ATQVE

GENEROSISSIMO DOMINO

DOMINO

HANS GOTTHELF DE GLOBIG,

ZEHISTAE, DOEBSCHKII, GIESENSTEINII ETC.
DYNASTAE,

SERENISSIMI ELECTORIS SAXONIAE CONSILIARIO
INTIMO, SENATVS SANCTIORIS DRESDENSIS
PRAESIDI GRAVISSIMO,

DOMINO INDVLGENTISSIMO,

NEC NON

PERILLVSTRI ATQVE GENEROSISSIMO DOMINO,

DOMINO

HANS ADOLPH DE CARLOWITZ,

STOESITII, BISCHDORFII, FICHTENBERGII ETC.
DYNASTAE,

SERENISSIMI ELECTORIS SAXONIAE NOBILI CVBICVLARIO
PRIMI ORDINIS, CIRCVLI MISNENSIS SVMMO
STEVRARVM PRAEPOSITO, ILLVSTRIS, QVOD MISE-
NAE EST, AFRANEI INSPECTORI
SPECTATISSIMO CAET.

DOMINO INDVLGENTISSIMO,

PATRONIS OPTIMIS MAXIMIS
HANC QVALEMCVNQVE DISSERTATIONEM

SYMMA CVM OBSERVANTIA

CONSECRAT,

ATQVE

GENEROSO PATROCINIO SE COMMENDAT,

TANTIS NOMINIBVS

DOMINO

DOMINO

DOMINO

HANS ADOLPH DE CARLOWITZ

ADDICTISSIMVS CLIENS

ADDICTISSIMVS CLIENS

ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS.

ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS.

ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS.

ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS.

ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS.

ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS.

§. I.

Quam legum antiquarum monumenta, earumque interpretanda-
rum fontes paullo diligentius perscrutemur: multas, easque
saepius vtilissimas leges, vel in ipsa sanctione neglectas, vel a tempore
quasi victas, quin saepius postea abrogatas fuisse, deprehendimus.
Quae fors cum Graecorum, Romanorum, aliorumque populorum in-
stitutis contigerit, rerum praesearum censor paullo seuerior facile eo
adduci potest, vt primo quasi intuitu legum ferendarum rationes im-
probet, atque iuris antiqui auctores tamquam imprudentes, vel etiam
custodes legum vt oscitantes negligentesque vituperet. Cum vero mul-
tae eaeque plane diuersae causae vim atque auctoritatem legum mi-
nuant, eas in hac qualicumque dissertatione, pro ingenioli nostri viri-
bus paullo accuratius inuestigare cupimus. Ne vero rerum varietas me-
ditationem nostram perturbet, nosque, certa exponendi consilii nostri
via non designata, itinere periculoso erremus; eum ordinem sequi
est animus, vt prius de causis, quae legum auctoritatem minuunt, in-
ternis agamus; deinde externas, quae idem efficere solent, annecta-
mus. Qua in re praesicos potissimum scriptores, qui patriis moribus
optime imbuti, ipsique ad rempublicam gerendam maxime apti, le-
gum virtutes atque vitia et prudenter perspexere, et ingenue aperuerunt,
adire, summa nobis fuit religio.

§. II.

Legis, tamquam praecepti communis, ^{a)} omnium rerum diuinarum humanarumque reginae, ^{b)} primariam virtutem esse perspicuitatem, inter omnes constat. Cum enim leges vitae recte et commode agenda regulas proponant, ab omnibus debent intelligi, ut ciues earum sanctione recte cognita, vel inhibita declinent, vel permissa fiantur ^{c)}. Verba itaque omnino ad legislatoris mentem exprimentam requiruntur apta, perspicua, atque vsu loquendi recepta. Qua in re Solon, vir alias sapientissimus, peccasse, videtur. Omni enim legum scribendarum negotio peracto, ciues eum quotidie adibant, eo consilio, ut quid in lege sancienda cogitasset, explicaret ^{d)}. Nimia praesertim legum breuitas, quo minus ciues earum mentem recte perspiciant, saepius impedit. Licet enim legislator ingenio paullo subtiliori praeditus, totius rei, quae legem exigit, ambitum paucis verbis amplecti possit; omnes tamen ciues in fingendis animi dotibus natura non adeo fautrice vsi sunt, ut verborum aenigmata sine erroris periculo soluere, legique satisfacere queant. Multas deinde leges, mutato linguae genio, obscuriores, ideoque inutiles redditas fuisse, conspicimus. Ex eadem causa multa XII. tabularum capita, quorum verba longa aetas obliterauerat, tamquam obsoleta, rei que publicae inutilia lex Aebutia sustulit ^{e)}. Cum vero boai legislatoris sit, voluntatem suam tanta opera, quanta fieri potest, ciuibus suis manifestam reddere; Caligula sane in iustam reprehensionem incurrit, qui, cum in vestigalibus dandis ex ignota scripturae multa commissa fierent, flagitante populo, proponeret quidem legem, sed minutissimis litteris et angustissimo loco, uti ne cui describere liceret ^{f)}. E contrario Nero laudem meretur, propterea quod contra immodestiam publicanorum, qui ob ignotas leges varia exactionibus illicitis nomina dederant, ita edixit, ut leges cuiusuis publicani occultae ad id tempus, proferberentur ^{g)}.

a) L. 1. D. de leg.

b) L. 2. *ibid.*

c) L. 9. C. de leg.

d) Plutarchus in Solon. c. 25.

e) Gellius Libr. XVI. c. 10.

f) Suetonius in Caligul. c. 47.

g) Tacitus Annal. Libr. XIII. c. 57.

§. III.

§. III.

Deinde vero verba legis ne nimis late pateant, sed iustis potius limitibus sint circumscripta, altera bonae legis, quae vel facienda praecipit, vel fugienda prohibet, virtus esse videtur. Multae sane actiones hominum nobis occurrunt, quae licet eiusmodi legi non sint contrariae, aequitati tamen et vtilitati publicae repugnant. Si iniuriam faxit alteri, viginti quinque aeris poenae sunt, lex est XII. tabularum notissima. Latam vero iniuriae significationem, leuemque poenam inter se non cohaesisse, Lucii Veratii, hominis egregie improbi, et immani vecordia praediti, exemplo apparet ^{a)}. Propterea etiam, auctore Q. Laeone, praetores postea hanc legem relinquendam esse, censuerunt, iniuriisque aestimandis recuperatores se daturos, edixerunt. Lege quoque nimis vaga liberrima testamenti condendi facultas patrifamilias olim fuit concessa, quam quidem, vt alias omitamus, nobis seruauit Pomponius ^{b)}. Licet enim optimus quisque potestate hac ita, vt communis exigebat vtilitas, vti debuert; ea tamen multos in fraudem aliorum abusus fuisse, eamque propterea diuersis postea legibus veluti Aelia Sentia, Furia, Voconia, Falcidia, aliisque, ad iustiorum modum redactam esse, neminem facile fugit. Quale vero detrimentum vnus verbi vaga notio reipublicae inferre possit, famosae illae maiestatis quaestiones primis imperatorum temporibus, luculenter demonstrant. Eius enim legis termini non erant certi, ita vt maiestatis crimen omnium accusationum complementum haberetur, atque omnes domus delatorum interpretationibus subuerterentur ^{c)}.

a) Gellius Libr. XX. c. 1.

b) L. 120. D. de V. S.

c) Tacitus Annal. Lib. III. c. 25. et Lib. III. c. 38.

§. IV.

Multa deinde exempla in praeis scriptoribus quasi in illustri monumento posita intuemur, ex quibus cognoscimus, saepenumero grauissima damna legum seueritate atque iniquitate in rempublicam fuisse inuecta, indeque accidisse, vt eiusmodi leges diu haud obtinuerint. Cuius quidem rei ratio in promptu est. Namque leges singulos ciues a vi iniuriaeque defendere, nihilque magis cauere debent, quam ne quis iniquo damno afficiatur. In iis quoque, quae ad impia improborum homi-

hominum facta puniendae spectant, poenarum modus, criminibus vel leuioribus vel atrocioribus vindicandis constitutus, ita erit seruandus, ne omnia, vt Draconis leges, ense recidere velint. Neque eius leges, sanguine, non atramento scriptae, omnia vitia funditus exstirparunt. Certe ipsa reipublicae melius ordinandae cura, Solonem, vt meliores aliorum populorum leges inquireret, & praecepta, ciuium commodis magis apta componeret, adduxisse videtur. Ille vero omnes Draconis leges, quia is ab aequitate naturali nimis recesserat, atque verbi causa, otii reum, vel olera fructusue surripientem, morte multauerat, praeter homicidii poenam, abrogauit, & ciuibus suis leges scripsit longe commodiores, aliarum ciuitatum imitatione dignissimas ^{a)}. Idem fatum Syracusana lex de petalismo, quae Graccorum ostracismum imitabatur, fuit experta. Cum enim viri genere, opibus aequae virtute maxime conspicui, fortunam suam fallaci aurae populari iudicioque hominum, priuatis commodis, odissue obtemperantium commissam viderent, ideoque omnes plane reipublicae curas omitterent, et potius otiosam, quam periculosam vitae rationem eligerent; homines vero nulla ciuili prudentiae cognitione imbuti, audacia atque inscitia sua ima supremaque miscerent, omnemque rempublicam subuerterent, effrenata quoque libido in dies magis cresceret; Syracusani mox compulsi sunt, vt iniquam petalismi legem abrogarent, virisque bene meritis honores atque securitatem restituerent ^{b)}. Huc pertinet Romuli institutum, quod parentibus liberorum trina vice vendendorum potestatem concedebat, quam quidem, licet satis popularis esset, tamquam natalibus ingenuis inimicam, laudare nullo modo possumus. Neque lex amoris, quo parentes natura feruntur in liberos, contraria, posteris placuit, cuius quidem auctoritas mox fuit minuta. Etenim Numa, mitis ingenii vir, eius vim arctioribus iam circumscripsit limitibus, eique filios, qui iubente, vel saltem consentiente patre, matrimonium contraxerant, eximendos esse censuit, quam postea Iureconsulti, recentioresque legislatores ita ad naturalem aequitatem redegerunt, vt Diocletianus, *liberos a parentibus neque venditionis, neque donationis titulo, neque pignoris iure, aut aliquo quolibet modo, in alium transferri posse, manifestissimi iuris esse, iudicaret* ^{c)}. Aliam iam horrendi carminis legem adspicito: *tertiis nandinis partes secanto, si plus minusue secuerunt,* sine

sine fraude esto. Si volent, trans Tiberim peregre venundanto ^d). Caecil-
 ius quidem apud Gellium monet, dissectum vquam esse neminem;
 nullo tamen modo eo adigi possum, vt poenae immanitate omnes de-
 bitorum fraudes sublatas esse, credam. Tacito potius populi Romani
 consensu, quod in statu populari saepe accidit, dura lex in desuetudi-
 nem abiit, atque obliterata est. Nihil vero fecius conditio obacratio-
 rum apud Romanos fuit tristissima ^e). Miseri homines ab ipsis iudici-
 bus creditoribus addicebantur, neruo aut compedibus vinciebantur, et
 quam atroces iniurias a foeneratoribus inhumanis dura lege suffultis,
 passii sint, turbae, quas omni squalore obfiti, contumelia affecti, ver-
 beribusque lacerati homines, in publicum se proripientes excitarunt,
 abunde docent ^f). Sed haec etiam nimia creditorum licentia, ipsam
 legem ita minuit, vt variis, praesertim Poetelia Papiria lege, ius anti-
 quum mutaretur, atque addictio corporis et nexus prorsus tolleretur ^g).
 Ex eadem causa legis decemviorum, ne connubia patriciorum et
 plebis essent communia, querelae plebeiorum hominum, et tribuno-
 rum, praesertim Canuleii acres contentiones, annis admodum paucis
 elapsis, totam vim atque auctoritatem patriciis vel inuitis, fregere ^h).
 Eodem modo illam XII. tabularum legem: *qui frugem aratro quaesi-*
tam furtim nox paucit secuitue suspensus Cereri necator. Impubes Prae-
toris arbitrato verberator, noxiamque duplione decernito, lex Aquilia
mitigauit. Neque ab aliam rationem et illud caput: *si membrum*
rupsit, ni cum eo paicit, talio esto, in desuetudinem abiit ⁱ). Le-
 gem Corneliam de liberis proscriptorum ab omnibus honoribus exclu-
 dendis, a Caesare imminutam esse, refert Suetonius, ^k) atque illam tan-
 dem de exponendis seruis aegrotantibus, sensim sensimque Claudii prae-
 fertim sanctione, qua iis conualescentibus libertas concederetur, debi-
 litatam, deprehendimus ^l). Quibus omnibus vnicum adhuc insignis
 iniquitatis exemplum nobis adicere liceat. Occiso domino, omnis fam-
 ilia, quae sub eodem tecto manserat, quaestionibus et suppliciiis per-
 ferendis erat obnoxia ^m). Quod cum Nerone imperante accideret,
 non plebs solum innoxios tanto studio defendit, vt ne sibi quidem a se-
 ditione temperaret, sed multi etiam senatores, quos numerus, aut aet-
 as, aut sexus, aut plurimorum indubia innocentia ad misericordiam
 vertebat, ad eorum, qui nimiam legis seueritatem tuebantur, sententiam
 accessere ⁿ). Licet vero eo tempore adhuc seuera lex iustam
 B
 mul-

multorum misericordiam vinceret, et ipse imperator Nero omne iter, quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praefidiis sepiret; Hadrianus tamen eam ita correxit, ne de omnibus feruis quaestio haberetur, sed ea de his tantum, qui per vicinitatem poterant sentire, *) ea institueretur.

- a) *Plutarchus in Solon. c. 16. 17.*
- b) *Diodorus Sicul. Lib. XI. p. 286. 287. ed. Stephan.*
- c) *L. i. C. de parricibus, qui filios suos.*
- d) *Gellius Lib. XX. c. 1. Quinctilian. instit. Lib. III. c. 6. Tertullianus in apolog. c. 4.*
- e) Eadem ex causa Servius Tullius legem, quae foeneratorum licentiam compesceret, promisit. *Dionysius Halicarn. Lib. IV. c. 9.* Apud Aegyptios bona debitorum, non corpora creditoribus addicebantur, et Solon ob eandem legis iniustitiam, *σεισάκθειαν* introduxit. *Diodorus Siculus Lib. 1. p. 50. Plutarchus in Solon. c. 16.* Alias etiam Decemvirorum, qui summam in republica potestatem molirentur, iniquas sanctiones, lex Porcia irritas fecit.
- f) *Linus Lib. II. c. 23. Lib. VII. c. 19. Lib. VIII. c. 28.*
- g) Praetores postea bonorum proscriptionem, siue venditionem introduxerunt. Lex Julia ratione civium Romanorum bonorum cessionem permittit, quam principum constitutiones etiam ad prouincias extendebant. *Tir. C. Theod. qui ex lege Julia bonis cedere. L. 4. C. qui bonis cedere poss. L. 6. C. et L. vlt. D. eod.*
- h) *Dionysius Halicarn. L. X. c. 60. Linus Lib. IV. c. 3. 4. 5.*
- i) Fuit apud Thurius lex huic simillima, ex simili causa abrogata: *Ἐάν τις τινὸς ὀφθαλμὸν ἐκκόψῃ, ἀπὸ τοῦ πλεῖσθαι τὸν ἐκείνου. Diodorus Siculus Lib. XII. p. 298.* De Romana lege vide *Gellium Lib. XX. c. 1.*
- k) *Suetonius in Caesare c. XLI. Conferas Dionem Cass. Lib. XXXVII. p. 37. 38.*
- l) *Suetonius in Claud. c. 25. Dio Cassius Lib. LX. p. 788. L. 2. D. qui sine manuum. ad libert. peruen.*
- m) *L. 1. D. de Senatuscons. Silanian.*
- n) *Facirus Annal. Lib. XIV. c. 42. sequ.*
- o) *Spartianus in Hadriano c. 18. L. 1. §. 28. D. de Senatuscons. Silanian.*

§. V.

Sed iam ad externas causas, quae legum vim pariter impediunt vel minuunt, progrediamur. Inter eas sine dubio tempus edax rerum, quod omnibus fere humanis rebus sensim sensimque diuersam faciem induit, primum locum occupat. Quod quidem, si rem paullo accuratius consideramus per se leges nec introducit, nec tollit. Etenim peruersae hominum libidines earum condendarum necessitatem ciuitatibus imposuerunt, *) variaque regnorum vicissitudines, mutata civium for-

fortuna, moribusque eorum deprauatis, leges quoque mutarunt, vel earum saltem auctoritatem minuerunt. Saepe tamen leges acri studio propositae, breui temporis spatio interposito, fere neglectae sunt. Metus scilicet legis vsu haud obseruatae, paullatim exolevit, et noua eidem auctoritas quaerenda fuit. Multas antiquas sanctiones, mutato saepe solo nomine recentioribus legibus inesse, deprehendimus. Quod Romuli atque Numae leges testantur, quas iisdem mortuis, iam vsu oblitteratas, Seruius Tullius ad vsum reuocauit ^{b)}. *Cicero*nis quoque excusatio, cum in accusando Verre legis, ne quis Senator, quiete senatoris pater fuisset, maritimam nauem, quae plus, quam CCC. amphorarum esset, haberet, violationem haud vrgeret, idem demonstrat. *Noli, inquit, metuerz, Hortensi, ne quaeram, qui licuerit aedificare nauem Senatori. Antiquae sunt istae leges, et mortuae, (quemadmodum tu soles dicere) quae vetant* ^{c)}.

a) Vide, quae *Tacitus* de legum origine disseruit, *Annal. Lib. III. c. 26. sequ.*

b) *Dionysius Halicarn. Lib. IV. c. 10.*

c) *Cicero in Verr. V. c. 18. Legem affert Liuius Lib. XXI. c. 63.*

§. VI.

Cum vero leges a reipublicae forma maxime pendeant, atque cum statu publico vinculo cohaereant arctissimo; mutato ciuitatis statu, vt eae etiam mutantur, necesse est. Illis sane temporibus, quae *Onidius*, ^{a)} et *Horatius* ^{b)} describunt, leges etiam conditioni pauperis et tenuis reipublicae responderunt. Inde multae XII. tabularum admodum quidem leues, egenis tamen ciuibus fatis graues, statutae sunt. Inde lex decemuirorum: *vni plura funera ne facito, neque plures lectos sternito*, originem traxit, atque ex eadem causa, cum nullus tum *Crassus* existeret, qui suis sumptibus exercitum alere potuisset, sed omnium potius priuatorum pecuniae, imminente vrbi *Hannibale*, in publicum vsum conuertendae essent, lex *Oppia* de prohibendo matronarum cultu, lata est ^{c)}. Cum vero melior laetiorque in dies fortuna reipublicae affulgeret, Romani in *Asiam Graeciamque* transirent, magnasque opes colligerent, tunc ipsa opulentia illis legibus finem attulit. Lex *Oppia*, vel ipso *Catone* maximopere resistente, omnium consensu abrogata est; et quis quae so priscam frugalitatem amplius eo tempore curauit, vbi *Sullae* funus sex millibus lectorum decoratum est, *Marcelloque* mortuo *Augustus* sexcentos praeferrere iussit? ^{d)} Antiquus ille rigor, (vt cum *Tacito* loquar,) cui Romani luxuriae tabe iam infecti, non pares

erant, priscis legibus nocuit, atque Augustum, vt quaedam ex horrida antiquitate ad praesentem usum flecteret, commouit ^o). Quod etiam de variis Germanorum institutis atque legibus dici potest. Cum enim prisca iura, atque instituta perlustramus, singularem quidem diligentiam, ^f) in poenis iniuriarum realium, vulnerum, laesionumque definiendis, inuenimus. Sed multarum illis temporibus accommodatarum, in nostris foris nullus iam vsus superest.

a) *Ouidius Fast. Lib. I. v. 198. sequ.*

*Dum populus pauper, dum noua Roma fuit:
Dum casa Marrygenam capiebar parua Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis vltima torum;
Iupiter angusta vix rotas stabat in aede,
Inque Ionis dextra scibile fulmen erat.
Frondebis ornabant, quae nunc Capitolia gemmis,
Pascebatque suas ipse senaror oues.
Nec pudor, in stipula placidam cepisse quietem,
Et foenum capiri supposituisse, fuit.
Iura dabat populisposito, modo consul aratro,
Es leuis argenti lamina crimen erat.*

b) *Horatius Lib. I. od. 12:*

*— — in comis Curium capillis
Vrilem bello rulit, et Camillum
Saeua paupertas, et auris apto
Cum lare fundus.*

c) *Liuius Lib. XXXIV. c. 1. sequ. Tacitus Annal. Lib. III. c. 33. 34. Valerius Maximus Lib. IX. c. 1. §. 3.*

d) *Seruius ad Aeneid. Lib. VI. v. 861. p. m. 412.*

e) *Tacitus Histor. Lib. I. c. 18. Annal. Lib. IV. c. 16.*

f) Singula nimirum membra corporis, aures, nasum, oculos, digitorum articulos aestimabant, nimisque anxio studio vulnerum mensuras explorabant. Exemplo esse possunt ea, quae *lex Salica Tir. 20. et Tir. 32. edit. Eccard.* statuit, quibus adiungimus *Leg. Frislon. Tir. 22. et Ius Prou. Sax. Lib. II. art. 16.* Egregia doctrina hoc argumentum tractauit olim *Io. Guilielm. Hoffmannus in obseruat. iur. German. Lib. II. c. 5. sequ.* Huc quoque pertinent, aliae Germanorum poenae. v. c. canum gestandorum, vel ducendorum ob violatam pacem publicam. *Adeas Wirtehind. Lib. II. et Lehman. chronic. Spirens. Lib. V. c. 4.*

§. VII.

Inter praecipuas autem, quae vti res publicas, ita et leges immutant, causas, nimia securitas referri potest. Quemadmodum enim homines calamitatibus vndique circumdati, vel imminente adhuc periculo, virtutem maiori studio colere, legesque sanctius obseruare solent;

lent; sic e contrario, si nimia felicitate abundant, mores eorum, vitiis nimirum tunc longe facilius irrepentibus, corrumpuntur, vnde fit, vt auctoritas legum quasi euanescat. Cuius rei veritatem tam Graeci, quam Romani variis exemplis comprobant. Illi bello, quod cum Persis gesserant, confecto, quod illis virtutum legumque optimarum collendarum necessitatem imposuerat, mortuo praeterea Epaminonda, diligentissimo virtutum custode, in tantam segnitiam torporemque inciderunt, vt Philippus regnum Macedoniae Graeciae et Asiae gentibus, veluti iugum seruitutis imponeret ^{a)}. Romani dum adhuc cum populis fortissimis bella gerebant, paruisque opibus contenti, veterem retinebant parsimoniam, morum integritatem, ipsasque leges sancte coluerunt. Sed toto terrarum orbe fere subactis, et inprimis Carthagine, vrbs Romae aemula, deleta, non auaritia solum et luxuria vrbs immigrarunt, sed eorum etiam mores ita coeperunt ire praecipites, vt nulla iam possent remedia pati ^{b)}. Eo tempore *vetus*, vt Tacitus loquitur ^{c)}, *ac iam pridem insita mortalibus potentiae cupido cum imperii magnitudine adoleuit, erupitque*. Ingens ille libertatis amor, atque publica maiestas in comitiis praesertim habendis a plebe contra patres saepe acerrime defensa, ita euanuit, vt populus Romanus, a cuius arbitrio imperium, magistratus, et legiones pendebant, omnem publicae auctoritatis curam omitteret, et panem tantum et Circaenenses anxius vrgeret ^{d)}. Quum itaque Caesar muneribus, monumentis, congiariis, epulisque multitudinem leniuerat, et Augustus militem donis, contra priscam disciplinam, populum annona, cunctos otii dulcedine pellexerat; verso ciuitatis statu, facili negotio omnia Senatus munia, magistratum, atque legum in se trahere, nullo aduersante, comitiorumque arbitrium sibi vindicare potuerunt, quae tandem Tiberius e campo in curiam transtulit, populo ademptum ius non querente ^{e)}.

a) *Iustinus Lib. VI. c. 9.*

b) Quod Scipio Nasica praeuidit, et Carthaginem, contra Catonem, qui eam delendam esse, censebat, eo consilio seruandam esse, iudicauit, ne metu ablato aemulae vrbs, luxuriari felicitas vrbs inciperet. Vid. *Flo- rus Lib. II. c. 15.*

c) *Tacitus Histor. Lib. II. c. 38.*

d) *Qua ex causa Iuuenalis Romanos perstrinxit Sazyr. X.*

— — — — qui dabat olim

Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se

Coniinet, atque duas tantum res anxius vrget

Panem et Cicerones. — — — Quae ratio mutatorum comitiorum mihi verior esse videtur ea, quam Modestinus *L. i. D. ad leg. Iuliam de ambir.* affert.

b) *Tacitus Annal. Lib. I. c. 15.*

§. VIII.

Vti vero noua reipublicae facies magnam earum legum partem, quae ad publicum ius spectant, imminuit, eandem quoque vim nouae religioni in rem publicam introductae tribuere haud dubitamus. Sic religio christiana, vt vnico hoc exemplo vtar, eas praesertim leges Romanas, quae de rebus sacris, feriis, iure augurali statuiebant, partim debilitauit, partim vero plane subuertit. Hinc templa Deorum, quae superfluitio exstruxerat, euersa, sacra solemnia intermissa, neque victimae amplius emtae sunt ^{a)}. Cruenta gladiatorum spectacula fuere sublata atque certamina ludicra, quibus olim populus impense oblectabatur; magis restricta ^{b)}. Quum praeterea Christi aedecae merito sibi nefas esse ducerent, tactis Deorum aris, in litibus persequendis iurare, verborum quoque aucupia atque carmina, a moribus sinceris aliena, horrerent, Romanorum iudicum subfelia atque tribunalia summo studio euitarunt, ideoque primi doctores, necessitate id postulante, iudicia quaedam ecclesiastica compromissoria constituerunt ^{c)}.

a) *Plinius Lib. X. epist. 97 L. 12. sequ. C. Theodos. de pagan. sacrific.*

b) *L. vnic. C. de gladiator. penitus tollend.* Multa lectu digna de hoc argumento suppeditat *Barnab. Brissonius in commentar. de spectacul. p. 230. sequ.*

c) Vide *Boehmeri dissert. iuris ecclesiast. antiqui diss. XII. p. 532. 33. Conferatur quoque Montesquieu l'Esprit des loix Lib. XXIV.*

§. IX.

His subiiciamus aliam, quae iuri constituto vim adimit causam. Etenim victores, gentium iure freti, vt saepius ipsam deuictae reipublicae formam prorsus immutarunt; ita quoque leges priscae imminuerunt, et noua iura substituerunt. Quam quidem fortunae iniquitatem Spartani passi sunt, quibus Aethiopes victores instituta legesque Lycurgi, per septingentos annos seruatas, adimebant ^{a)}. Romani quidem, florentes adhuc reipublica, tanta vsi sunt felicitate, vt nunquam aliarum gentium leges ritusque recipere cogerentur, ipsi vero populis subactis vel leges pristinas reddiderunt ^{b)}, vel noua iura praescripserunt. Quo iure vsus Aemilius Paulus, Macedoniae leges dedit cum tanta cura, vt non hostibus victis, sed focis bene meritis eas impertuisse videretur,

retur, et quas ne vltus quidem longo tempore, qui vnus est legum corrector, experiendo argueret ⁹). Hinc Corbulo victae Frislorum nationi agros descripsit, magistratum et leges imposuit, atque inde quoque noua iura Cappodociae et Asiae orta sunt ¹⁰). Quodsi Italiae etiam data, ante Iustiniani tempora, paullo diligentius consideramus, Romanas ditiones a gentibus barbaris, Gothis, Longobardis, aliisque occupatas, atque antiquarum legum, ob nouas more victorum illatas, vel nullum, vel admodum exiguum vltum fuisse, intelligimus ¹¹). Parem fortunam Saxones, a Carolo M. superati, experti sunt. Cum enim eorum in amplectenda religione christiana contumaciam armis fregerat imperator fortissimus, episcoporum dignitatem, auctoritatemque, assignata singulis certa regione, introduxit, et iudices, quibus obtemperandum erat, constituit, legesque illis varias scripsit ¹²).

a) *Liuius Lib. XXXVIII. c. 34.*

b) Eiusmodi beneficium affert *Liuius Lib. XXXIII. c. 20.*

c) *Idem Lib. XLV. c. 32.*

d) *Tacitus Annal. Lib. XI. c. 19. Histor. L. I. c. 78.*

e) Huc praesertim pertinet decretum Chindeswindi regis, quod *Lex Wisigothorum Lib. II. Tit. 1. l. 9.* continet. Licet vero, dum leges Longobardicae obtinebant, vestigia quaedam iuris Rom. in Italia remaneret, id tamen peregrinis consuetudinibus postpositum est. Vide *II. F. 1.*

f) *Eginhardus in vita Caroli M. c. VII. et Poeta Saxo ad annum 803.*

§. X.

Quemadmodum victores populorum subactorum leges, ita etiam noui principes saepius antecessorum sanctiones mutarunt. Sic Tarquinium Superbum omnia salutaria Tullii instituta, legesque omnes, superbis moribus maxime contrarias, plane aboleuisse, Dionysius auctor est ¹³). Caligula maiestatis legem euerit ¹⁴), quam ab eo relictam ¹⁵), a Claudio de nouo abolitam ¹⁶), a Nerone vero aliisque mali ingenii imperatoribus reuocatam, Pertinax tandem penitus cum iureiurando, sustulit ¹⁷). Caligula, odio contra Tiberium incitatus, comitia, abrogatis illius constitutionibus, patribus eripuit, populoque reddidit ¹⁸). Ille histrio esiecit; hic eos in urbem reuocauit. Mortuo Tito, qui delatores criminum grauissimis poenis affecerat, Domitianus fratri inimicissimus, non plura solum eius edicta, eademque optima sustulit, sed delatores etiam maxime fonit ¹⁹). Quantum vero noui principes indoles ab antecessorum moribus saepe distat; tantam etiam inde reipublicae legumque diuersitatem interdum nasci, videmus. Marco opti-

mo

mo principe imperante, leges seruabantur, iuris aequitè studium florebat ^{h)}. At sub Commodo; eius successore, salus, supplicia, provinciarum administrationes, inimicorum caedes, euentus litium, quin omnia erant venalia ⁱ⁾.

a) Dionysius Halicarn. Lib. IV. c. 43.

b) Dio Cassius Lib. LIX. p. 737.

c) Idem Lib. LIX. p. 749.

d) Idem Lib. LX. p. 766.

e) Capitolinus in vita Perrinacis c. VI.

f) Dio Cassius Lib. LIX. p. 747.

g) Exempla vide apud Sueton. in Domitian. c. XII.

h) Ita enim Iulius Capitolinus in eius vita c. XXIV. capitales causas hominum honestorum ipse cognouit, et quidem summa aequitate: ita, ut praetorem reprehenderet, qui cito reorum causas audierat, inberetque illum iterum cognoscere, dignitatis eorum interesse dicens, ut ab eo audirentur, qui pro populo iudicaret, et c. XXII. semper sane cum oprimaribus non solum bellicas res, sed etiam ciuiles, priusquam faceret aliquid, contulit. Conferas quaesto c. XVII.

i) Aelius Lampridius in Commodo c. XIV.

§. XI.

His itaque rerum publicarum vicissitudinibus, damnisque, quae ex illis in leges redundant, consideratis, ad interiorem ciuitatum naturam atque formam deferimur, in qua contemplanda, varia eademque grauissima legum impedimenta nobis sunt obuia. Cupiditates prius natas esse, quam leges, quae iis modum statuerent, verissima Catonis est sententia ^{a)}. At morbi optima medicina interdum sunt fortiores, ac inueterata mala, quod tristis experientia docet, leges saluberrimas saepius vincunt. Respublica Romana, ingenti ciuium multitudine interstinis bellis amissa, et vicio parentum rara iuuentus, leges de matrimonio inuendis, Papiam praesertim Poppaeam efflagitabat. Ciues itaque ad liberos legitimos suscipiendos tam poenis adgebantur, quam variis etiam praemiis honoribusque inuitabantur. Sed, licet, stupris adulteriisque reprimendis, matrimonii vero diligentius et contrahendis et custodiendis, variae leges sapienti consilio proponerentur; eae tamen tollendis vitiis diu inueteratis, haud sufficiebant. Cuius rei praecipuum fundamentum in prauis corruptisque vtriusque sexus moribus poneudum est. Feminae luxuriae deditissimae, integra patrimonia maritorum nimis ornamentis dissipabant. Iuuenes vero partim coniugia, tamquam onera nimis molesta fugiebant, partim vero furtiuos amores magis

magis sectabantur ^h). Quae mala tam altas egerant radices, ut Romani leges, quae ea coercerent, aegre ferrent ⁱ), atque ab Augusto earum abolitionem peterent ^l), Tiberius quoque ob ingentem peccantium numerum, plerosque legis Papiae nexus dissolueret ^m), Claudius vero Caesar civibus naues mercaturae causa fabricantibus, eius vacationem, tamquam praemium gratissimum concederet ⁿ). Pari cum diligentia ambitus criminum Romanos quolibet tempore obuiam iuisse, variae leges perspicue docent. Nihil fecius haec reipublicae perniciēs in comitia populi semper irrepsit. Cum itaque exempla virorum sine illicitis studiis ad honores adspirantium essent rarissima, iure meritoque *Plutarchus* ^o), inter M. Catonis Uticensis laudes retulit, eum in petendo tribunatu militum legem, quae nomenclatores interdixerat, solum servasse. Ipse Caesar, licet postea noxias candidatorum illecebras reprimeret, nulla lege obstante, pontificatum maximum petiit, non sine profusissima largitione, omnibusque aerae popularis captandae artibus adhibitis ^p). Augustum, multiplici poena coercito ambitu, Fabianis et Scaptiensibus tribulibus suis, die comitorum, ne quid a quoquam candidato desiderarent, singula millia nummum diuississe, Suetonius auctor est ^q). Aliud de maxima pravae consuetudinis in legibus minuendis vi illustre exemplum *Dio* assert ^r). Mutatis cum republica cuiuscunque ordinis hominum moribus, inter equites in ludis gladiatorii certandi libido invaluerat. Ne quis tale facinus contra dignitatem equestrem susciperet, Augustus edicto cauebat, adiecta nota ignominiae. Nihil minus multi in arenam descendebant, et ipsum necis periculum subeuntes, Augustum ut insaniae eorum cederet, commovebant. Eandem rem mathematicorum irrita exilia demonstrant. Genus hoc hominum, potentibus, ut *Tacitus* loquitur ^s), infidum, sperantibus fallax, in civitate Romana vetabatur semper, et retinebatur, nec Vespasianus optimus princeps ea superstitione vacabat. Quid in legibus sumptuariis infringendis mores depravati valerint, non est obsecrum. Obsinatio luxuriae, vitiorumque firma concordia, Orchiam, Fanniam, Didiam, Liciniam, Corneliā, aliasque leges, nemine abrogante, irritas fecit ^t). Quas omnes Romanorum mores in potestatem suam ita redegerunt, ut Crassus et Pompeius, Consules ipsi in victu magnifici, Hortensio resistente, legem novam contra sumptus

tus in dies crescentes, ne perferre quidem possent *)). Nec Caesaris circa macellum custodia disposita, neque Tiberii, Neronisque edicta quicquam profuerunt, donec praecipuus adstricti moris auctor Vespasianus fieret, antiquo ipse cultu, victuque °). Nec veteres Romani solum hanc notam merentur, sed Germanorum etiam leges autis malis tollendis fuisse impares, fatis constat. Quem enim fugiunt illa Germaniae tempora turbulenta, quibus priuata bella indicebantur, et quaelibet iniuriae armis vindicabantur? Licet quoque hanc effrenatam licentiam Maximilianus I, pace publica feliciter restituta, coerceret, altas tamen eius radices funditus extirpare non potuit. Furor e contrario multorum, qui falsis praecudicatisque opinionibus de vero honore obcoecati, omnes iniurias sibi illatas, sanguinae ablendas esse ducebant, principes, vt singularia certamina acerbissimis sanctionibus interdicerent, commouit f). Sed has etiam, gladii, laquei, infamiaeque poenam minitantes, saepius adhuc neglectas fuisse, tristis experientia docuit. His duo adhuc singularia vitia, scilicet, nimiam legum interpretandarum licentiam, priuataeque vtilitatis studia, quae legibus obsunt, adiciamus, tandemque vim morum in legibus minuendis, contemplerur, pauca de magistratum improbis moribus subiuncturi.

- a) *Linus Lib. XXXIV. cap. 4.*
- b) De quibus Augustus apud *Dionem Lib. LVI. pag. 660.* queritur.
- c) *Suetonius in Augusti vita cap. XXXIV.*
- d) *Dio Cassius Lib. 56. in principio.*
- e) *Tacitus Annal. Lib. III. cap. 28.*
- f) *Suetonius in Claudii vita cap. 19. et 23.*
- g) *Plutarchus in vita Catois Vric. c. 8.*
- h) *Dio Cassius Lib. XXXVII. p. 52.*
- i) *Suetonius in Augusti vita c. XL.*
- k) *Dio Cassius Lib. LVI. pag. 672.*
- l) *Tacitus Histor. Lib. I. cap. 22. Conf. Lib. II. cap. 62. Annal. Lib. II. c. 32. Dio Cassius Lib. XLIX. p. 477. Lib. LVII. cap. 702. sequ. Xiphillini epistom. p. 205.*
- m) *Macrobius Saturnal. Lib. II. c. 13.*
- n) *Dio Cassius Lib. XXXIX. p. 119.*
- o) *Tacitus Annal. Lib. III. c. 55. Suetonius in Vespasiano cap. 11.*
- p) In Gallia a Ludouico XIV. 1687. ab electore Brandenburgico Fridrico, 1698. in Saxonis terris a potentissimo rege Poloniae, Fridrico Augusto MDCCVI. et eiusdem saeculi anno duodecimo, mos barbarus fuit proscriptus.

§. XII.

Optimae leges interdum callidis interpretum artibus, fraudibusque ingeniosis ita elusae fuere, ut omni profus auctoritate desituerentur, id quod nonnullis exemplis ex Romana historia desumptis, ostendere est animus. In liberali causa ut praetores vindicias secundum libertatem darent, iam in XII. tabulis erat cautum. Appius, Virginiae amore captus, hanc legem improbae libidini obflare, sciebat. Cum igitur Claudius, quem fecleris satellitem subornauerat, eam in seruitutem abriperet, Icilius vero puellae sponsus, aduocaticus ad illam legem prouocarent, et vindicias secundum libertatem, vsque ad patris aduentum peterent: Appius, morae impatiens, callido edicto legem ita interpretabatur, ut in lite de possessione puellae inter patrem dominumque, patre absente, puella domino in custodiam daretur ^a). Ne quis plus, quam quinquaginta iugera agri possideret, C. Licinius contra ditiorum auaritiam cauerat ^b). Quum vero postea ipse mille iugurum agri cum filio possideret, filiumque, ne ipse suo gladio iugularetur, in legis fraudem emanciparet, a M. Popilio Lenate, sua lege, decem millibus aeris damnatus est ^c). Quaestio seruorum in caput domini, olim prohibebatur ^d). Tiberius autem callidus et noui iuris repertor, mancipari singulos actori publico iubet ^e). Eadem ratione Pompeius primi perpetui Romae theatri exstructor, veritus animaduersionem censoriam, Veneris aedem superposuit ^f). Ad eum finem quoque tendebant sponfarum impuberum in domum deductiones, et matrimoniorum crebrae mutationes ^g), nec non fictae adoptiones, quibus orbi, honorum consequendorum gratia, filios adfiscabant, ut legem Papiam eluderent ^h). Eo consilio Verres secundum legem Syracusanorum de hoc cooptando Iouis sacerdote, tres quidem fortes in hydriam conici iubebat; quibus vero omnibus inscriptum nomen Theomnasti ⁱ). Ob legem, ne duo eiusdem gentis essent pontifices, Spinther filium suum Manlii Torquati genti in adoptionem dedit, et legis verbis satisfecit, re ipsa vero eandem violauit ^k). Furiae, atque Voconiae legis eludendae modos a Romanis varios fuisse excogitatos, quis nescit? Modo verba, ne cui vitra M. asses legare liceret, captantes, nulla quidem, quae eam summam excederent, tot vero legata singula scribebant, ut paruum, vel etiam nullum lucrum

heres caperet; modo fiduciario herede eo consilio utebantur, ut is filiabus, aliisque personis, quibus lex obstat, integram hereditatem restitueret; modo censum inique interpretantes, incensi manebant; modo vniuersam hereditatem inter multos legatarios atque heredem ita diuidebant, ut cum aequae singulis datae fuissent portiones, legi fraudem facerent¹⁾. Nec prudentes apud Romanos, *Cicerone* subscribente²⁾, cauillationum accusare, dubitamus. Illorum scilicet ingenii, ea, quae praeclare legibus constituta erant, pleraque corrupta, atque deprauata sunt, variaequae eorum sententiae atque responsa ius incertum reddidere. Quam late vero *Liuii* tempore legum interpretandarum licentia vagata fuerit, eius verba satis docent³⁾. *Nondum*, inquit, haec, quae nunc tenet seculum, negligentia Deum venerat: nec interpretando sibi quisque insiurandum et leges aptas faciebat, sed suos potius mores ad ea accommodabat. Sed iam ad alterum, quo saepius respublica laborat, vitium progrediamur.

- a) *Liuius* Lib. III. cap. 45. *Dionysius Halicarn.* Lib. XI. cap. 30.
 b) *Liuius* Lib. VI. cap. 35.
 c) *Liuius* Lib. VII. c. 16.
 d) L. 1. 25. D. de quaestione.
 e) *Tacitus* in *Annal.* III. cap. 30. Quod *Dio* Lib. LV. pag. 631. Augusto tribuit.
 f) *Terullianus* de spectaculis cap. 10.
 g) *Tacitus* *Annal.* Lib. III. c. 25. *Dio Cassius* Lib. LIV. p. 609.
 h) *Tacitus* *Annal.* Lib. XV. c. 19.
 i) *Cicero* in *Verr.* II. c. 51.
 k) *Dio Cassius* Lib. XXXIX. p. no: εως ο νόμος εν τοις εαυτις εημασε πιστας, εγω κατεδου.
 l) vid. *Perizonii* *dissert. de lege Voconia*, edit. *Heinecc.* p. 117. 118. 119.
 m) *Cicero* pro *Muraena* c. 12. *Conf. Lib. I. de Officiis* c. 10.
 n) *Liuius*. Lib. III. c. 20. Charonda institutum nobis maximore placet, quem quidem, ne pro lubitu quilibet in ciuitate leges interpretari possit, egregie cauisse, *Diodorus* testis est Lib. XII. p. 297. 298. ed. *Steph.*

§. XIII.

Esti omnes fere homines expetere vtilitatem ad eamque rapi solent, maximore tamen dolendum est, multos saepe ad ea, quae, priuatis commodis magis, quam publicae saluti expediunt, impeli. Sed et vtilitatis priuatae studio, quatenus illud communi saluti aduersatur, legum

legum vires eneruatas fuisse, variis exemplis constat. Clodius, haud obicuri nominis tribunus plebis, Ciceronem capitali odio prosequatur, eique nocere maxime studebat. Ne vero quis consiliis suis resisteret, legibus de censoria potestate, ipsi etiam metuenda, imminutis, omnium ordinum fauorem captabat ^{g)}. Aliud exemplum, quod huic argumento conuenit, nobis suppeditat *Suetonius* in *Nerone cap. 2.* ubi de Nerone atquo Cn. Domitio refert, eum in tribunatu pontificibus offensorem, quod alium quam se in patris locum cooptassent, ius sacerdotum surrogandorum a collegiis ad populum transtulisse ^{h)}. Antonius contra ea, ut Lepidum, quem ob potentiam metuebat, eo facilius pontificem M. creare posset, hoc ius populo ademptum, pontificibus reddidit ⁱ⁾. Quid vero de Ca. Pompeio suarum legum et auctore, et subuersore, dicam? Hic quidem functiones suas de ambitu, iudiciis, aliisque rebus, ^{j)} amicitia, priuatisque commodis ductus, ipse corrumpit ^{k)}. Quae studia cum auctoritate, nimiaque in republica potentia niterentur, leges sine dubio eo facilius superatae sunt. Etenim, quod plus paucorum opes, quam libertas plebis poterant, legis Valeriae, in fauorem plebis vnice latae, saepius renouandae, causam fuisse *Lilius Lib. X. cap. 9.* existimat. Caesar, qui ius regnandi gratia violari posse, credebatur, focero atque genero suffragantibus, et vi armorum confusus, omnia turbauit atque commiscuit ^{l)}. Iisdem adminiculis fretus Antonius, contra leges moresque maiorum multa suscepit antea inaudita ^{m)}; et cum inter filios Tiberii et leges, Senatus disceptaret, victa est sine dubio lex, ut ait *Tacitus* ⁿ⁾, sed neque statim et paucis suffragiis, quomodo etiam cum valerent, leges vincebantur. Quae effrenata potentia, qua Nero inprimis pessimi ingenii princeps, abutebatur, impiam eius atque nefandam vocem, omnium legum ludibrium, sane legem Iuliam timeo, peperit ^{o)}.

a) *Dio Cassius Lib. XXXVIII. p. 73.*

b) *παροι τὸν τῶ Σούλῳ νόμον* inquit *Dio Cassius Lib. XXXVII. p. 52. Conf. Dionys. Halicarn. Lib. II. c. 73.*

c) *Dio Cassius Lib. XLIV. p. 305.*

d) *Eas S. V. Ernesti ad Taciti Annal. Libr. III. c. 28. recensuit.*

e) *Exempla vide apud Dionem Lib. XL. p. 152. 164.*

f) *Quod exempla docent apud Suetonium in Caesare c. XXII. XXVIII. XXX.*

g) *Ob quam rem eum grauissime vituperat Cicero in Philipp. V. cap. 3. 4.*

h) Tacitus *Annal.* II. c. 51.

i) Suetonius in *Nerone* c. XXXIII.

§. XIV.

Obstat quoque legibus saepius morum inueteratorum consuetudo, cuius constanter retinendae studium non in singulis duntaxat hominibus, sed etiam in vniuersis gentibus deprehenditur. Etenim haec fuit praecipua cladis Varianae causa. Germani scilicet, priscarum consuetudinum studiosi, morumque innatorum adhuc memores, nouis Vari institutis Romanisque vectigalibus, pristinum rerum statum anteponebant, ideoque primores aequae ac vulgus in eius perniciem conspirabant ^{a)}. Eodem modo Parthos rex a maiorum institutis alienus incendebat, quam rem Tacitus eleganter describit: *Promti, inquit, aditus, obuia comitas, ignotae Parthi virtutes, noua vitia: et quia ipsorum moribus aliena proinde odium prauis et honestis* ^{b)}. Apud Romanos antiquius clientelarum mos multum ad minuendas leges sumtuarias contulisse videtur. Vt enim quisque domo, varioque apparatu instructus, clientelis copiosis nomen nobilius, famamque clariorum appetebat, ita mirum non est, quod ambitio illustres familias ad magnificentiae studium euexerit ^{c)}. Diurnae quoque consuetudini insignem auctoritatem variae *Digestorum* et *Codicis* leges tribuunt ^{d)}. Nec quis temere negauerit, ipsis moribus leges antea receptas mirum in modum mutari, ita, vt nulla amplius earundem vestigia remaneant. Ex multis exemplis vnicum, querelam scilicet inofficiosi testamenti apud Romanos, in medium proferimus. Cum enim plerumque parentes sine causa liberos suos exheredarent, vel omitterent, mos inualuit, quo liberis exheredatis, de neglecto parentum officio queri, et fictione sanae mentis deficientis, vltimam eorum voluntatem impugnare licebat ^{e)}. Quodsi vero antiqua Germanorum fora atque iudicia introeamus, miram sane litigandi, iudicandique formam conspicimus. Versantur ante oculos iudices ferrum scutumque expedientes, partes singulare certamen ineuntes, ius iniuriamque armis vindicantes. Quod cum non solum in iudiciis criminalibus, sed et in causis ciuilibus ^{f)} obtineret, leges antea propositas effectas fuisse irritas, inde facile est ad intelligendum.

a) Dio

- a) Dio Cassius LVI. pag. 667. Conferas Auctorem des Geists der Gesetze der Deutschen. c. VIII. §. 3.
 b) Tacitus Annal. Lib. II. c. 2.
 c) Tacitus Annal. Lib. III. c. 55.
 d) L. 32. D. de leg. et L. 2. C. quae sit longa consuetudo.
 e) Princ. Inst. de inofficioso testamento, et ad eum locum Ortonem consulas.
 f) Locus classicus de duellis iudicialibus exstat in *Tur. Prou. Sax. Lib. I. arr. 63.* De eorum usu in causis ciuilibus, e. g. in possessione dubia, vide *Leg. Aleman. c. 84.* Conferas etiam *Lehmanni chron. Spirens. Lib. II. c. 30. p. 123.*

§. XV.

Iam ad vltimam causam, quae leges debilitat, magistratuum scilicet malum exemplum et negligentiam, accedimus. Qui magistratum publicum sustinet, vti munus gerit nobile, ita et difficiles subire debet curas. In quibus principem locum obtinet acre legum tuendum studium, viis saepe molestis expediendum. Quodsi quis officio sibi imposito minus recte fungatur, inde vel ipsis legibus haud mediocre damnum infertur. Auaritia ortaeque inde praeuaricationes iudicum, Romanos, vt saepius de iudiciis tam emendandis, quam mutandis, cogitarent, coegit ²⁾. Crebrae accusationes, iudicia de repetundis habita, exilia atque supplicia iisdem indicta, eorum improbitatem satis testantur. Vitia magistratuum, omnia vi, ambitu, atque pecunia turbantium, *Tacitus* ³⁾ inter praecipuas mutatae reipublicae causas refert. Vtinam Auidii Cassii, praescaue seueritatis viri, querelae hodie prorsus cessarent! *An ego*, inquit ⁴⁾, *proconsoles, an ego praesides putem, qui ob hoc sibi a Senatu et ab Antonino prouincias datas credunt, vt luxuriarentur, vt diuites fiant?* Optandum, vt omnes principes, Alexandrum Seuerum imitati, prouincialium magistratuum nomina publice proposuissent, cum iis fortunae ac capita hominum committerentur ⁵⁾. Cum enim plerumque fieri soleat, vt vulgus illustres viros studiose imitetur, atque omnino magistratui, si culpa ipsum redarguat, turpe sit; ad eorum officium graue rite exequendum, nihil sane magis necessarium est, quam vitae innocentia. Quis, quaeso, aliorum vitia sine rubore coercere atque punire potest, qui ipse prauis cupiditatibus tenetur? Inde quoque supina illorum in legibus tuendis negligentia orta est. Praeterea, dum hominum in metu-

metuunt, officia omittunt grauissima, dignitatieque suae pariter ac legibus officiant. Ob eam causam lex Caecilia, qua Censoribus priuata potestas lege Clodia imminuta, reddebatur, irrita fuit ^e). Haec fere sunt causae praecipuae, quibus in legibus minuendis singularis vis atque potestas tribuenda esse, videtur. Sunt quidem adhuc alia legum impedimenta haud leuia v. c. aeris indoles ^f), priuilegia ^g), multitudo legum, inprimis sibi repugnantium ^h), quas vero ob temporis penuriam, latius explicare non possumus. Nihil itaque superest, quam ut lectoribus nostris fausta quaeuis apparemur.

a) Quo argumento Cicero in *Verr. I. c. §. 15. et II. c. 58.* vsus est.

b) Tacitus *Annal. Lib. I. c. 2.*

c) *Vulcatius Gallicanus in Auidio Cass. c. 14.*

d) *Aelius Lampridius in Alexandr. Seuer. c. 44.*

e) *Dio Cassius Lib. XL. p. 162. 165.* Insignis de magistratibus locus exstat apud Cicero in *de leg. L. III. c. 12. 13. 14.* vbi, vt hic ordo vitio careat, et ceteris specimen sit, requirit, et morum mutationes a principum ciuitatis exemplis repetit. Omnino vero *Ziegleri Dicaeiae* legi meretur.

f) Vide *Auctorem des Geists der Gesetze der Deutschen. c. II. et c. III. §. 1. et 7. et Boehmeri dissert. de iurib. diuers. ex diuersitat. climar. naris.*

g) Vide *Montesquieu l'esprit des loix Libr. VI. cap. I.*

h) Neque a legum multitudine ad bonos ciuium mores certum argumentum duci potest. Tacitus *Annal. Libr. III. c. 27.* Huc pertinet Caesaris consilium de legum immensa et diffusa copia in pauciores libros conferenda. *Suetonius in Caesar. c. XLIV. Gellius Libr. I. c. 22.*

ULB Halle

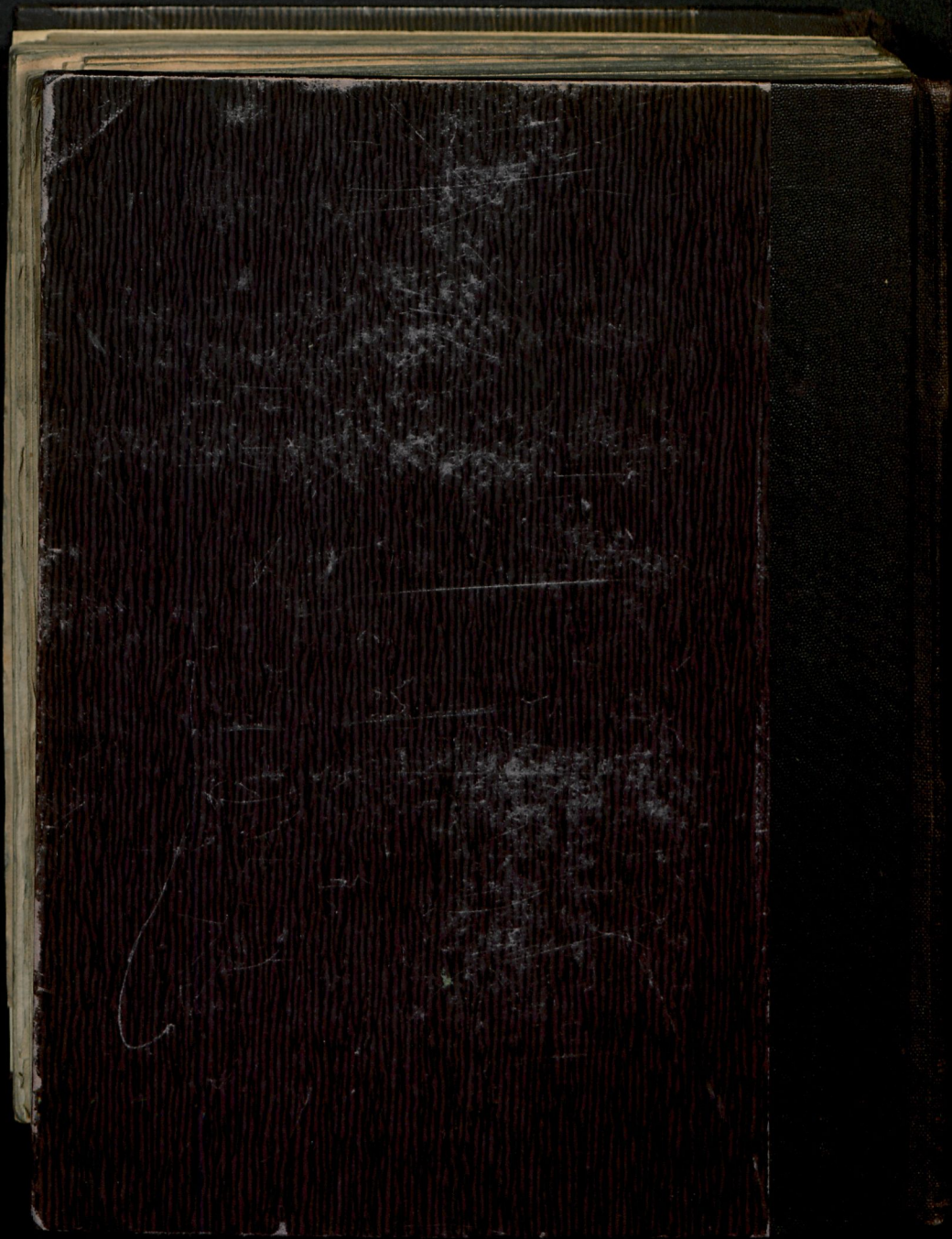
3

002 265 427

(f) 96.

G. 11. num. 22.

Q. D. B. V.
DE
CAVSSIS VIM ET
AVCTORITATEM LEGVM
MINVENTIBVS

PRAESIDE
D. GEORGIO STEPHANO
WIESANDIO

PROFESSORE INSTITVTIONVM ORDINARIO CVRIAE
PROVINCIALIS SCABINATVS ATQVE COLLEGIO
IVRECONSVLTORVM ASSESSORE ORDINARIO
DIE XIV. APRIL. A. R. S. CIOIOCCCLXXVIII.

H. L. Q. S.

PVBLICE DISCEPTATVRVS EST

AVCTOR
ERNESTVS GOTTLIEB MEINHOFIVS,
KEMBERGA - SAXO.

VITEBERGAE

EXCUDIT ADAMUS CHRISTIANUS CHARISIUS

KÖNIGLICHES
UNIVERSITÄTS-
BÜCHERDRUCKERIE
ZU HALLE

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

Farbkarte #13

Inches
Centimetres